bosland
dromen tussen bomen

Jaarverslag 2019

NATUURLIJK LIMBURG
LIMBURG NATUURLIJK!

Inhoudstafel

1 Projectorganisatie 4

1.1 Algemene werking 4

Drieluik 4

Beheercomité 4

Coördinatiecel 5

Projectbureau 5

Werkgroepen 5

Aanpassing statuten 6

Financieel 7

1.2 Uitbouw 11

Jaaractieplan 11

Masterplan 2.0 11

Partnerwerking 12

2 Bosland als cultuurhistorisch streekerfgoed 13

2.1 Erfgoedwerking 13

2.2 IOED dossier 13

2.3 Hobos 13

3 Bosland als leverancier van producten en diensten 14

3.1 Duurzaam produceren van hout, biomassa en andere producten 14

FSC-groepscertificering en houtverkoop 14

3.2 Benutten tewerkstellingskansen in natuur en bos 14

Groenjobs Bosland 14

4 Bosland als biodiversiteitshotspot 15

4.1 Versterken van de natuurstructuur 15

Interreg-project 2B Connect 15

4.2 Ontsnipperingsplan 15

Wildwaarschuwingssysteem 15

Downsizen N715 16

4.3 Wolven 16

Onderzoek en monitoring 16

Publieksactiviteiten 17

Pop-up Expo Wolven in Limburg 18

4.4 Parkrangers 19

5 Bosland als participatief gegeven 20

5.1 Ondernemers 20

Gastheren 20

Bosland Safari 20
Tipgeversdag 20
5.2 Gidsen 20
Opleiding Wild van Bosland 20
Dag van de Gids 21
Sahara Expeditie 21
6 Bosland als toeristisch-recreatieve attractiepool 22
6.1 Ontsluiting en onthaal 22
Ontwikkeling van hoofdonthalen en nevenonthalen 22
6.2 Implementatie beeldkwaliteit plan 23
Bijkomende terreininfrastructuur 23
6.3 Producten 23
Fietsen door de Bomen 23
Meysterbergen 23
Schatzoektochten 24
Themawerkgroep Fietsen 24
Alternatieve logies 24
Hangmatten uitleendienst 24
The Treehouse 24
Natuuroase 25
Kleine wildernis 25
6.4 Communicatie 25
Kanalen 25
Promoties 29
Communicatiedragers 30
6.5 Merkbeleid 31
Evenementen 31
Producten 31
6.6 Educatie 32
Educatieve pakketten 'Vegers voor Vlinders' en 'Op zoek naar de geitenmelker' 32
Educatief pakket 'Vlinders' 32
6.7 Evenementen 32
Op Stap in Bosland wandelingen 32
Bosland Cinema 33
Film in het Bos 33
Week van het Bos 33
Evenementen in samenwerking met Bosland 34
Samenwerking met WWF Rangers 35

1 Projectorganisatie

1.1 Algemene werking

Drieluik

De organisatorische structuur van Bosland is opgebouwd uit **3 evenwaardige en complementaire luiken**. Deze structuur staat in voor de participatie, consultatie en betrokkenheid van de bevoegde instanties op gewestelijk en provinciaal niveau, alsook voor alle lokale belanghebbenden (omwonenden, gebruikers, natuurliefhebbers, …) bij het project Bosland. Het organisatiemodel in detail:

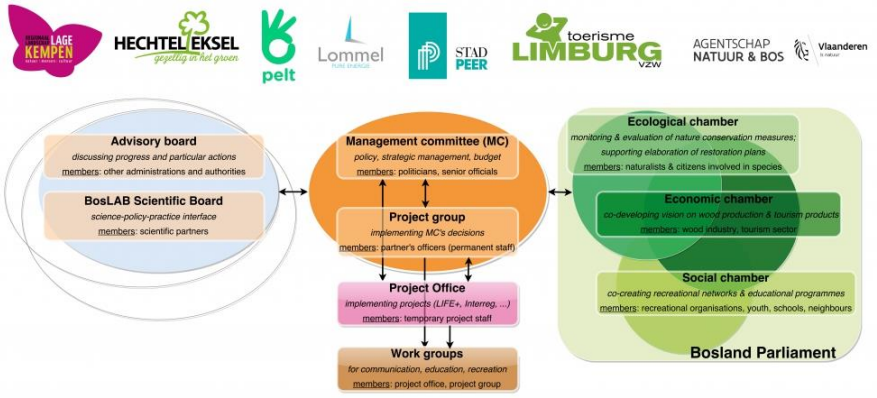

Beheercomité

Het hoogste beslissingsorgaan is het Beheercomité. Dit staat in voor het (politiek) **beleid**, de **strategische visie** en de **budgettering**. Het Beheercomité is eveneens verantwoordelijk voor terugkoppeling van en afstemming op **politiek niveau** van elk van de partners en eventuele externe partners.

De samenstelling van het beheercomité bestaat uit een afvaardiging van het College van Burgemeester en Schepenen en een ambtenaar per Boslandgemeente, een delegatie van Natuur en Bos, en de voorzitter en directeur van Toerisme Limburg en het Regionaal Landschap Lage Kempen (RLLK).

Het voorbije jaar behandelde het Beheercomité oa. deze thema's:

- Masterplan 2.0;
- Actieplan 2019;
- Organisatie en werking Bosland;
- VTM-reeks Gina & Chantal;
- Micro avonturengids;
- Wandelcijfers;
- IOED dossier;
- Erfgoeddossier 'Witteren';
- Wolf actieprogramma;
- Werking beheercomité;
- Transitiemanager;
- 'Op stap in Bosland' wandelingen;
- Privacy wetgeving;
- Open Bedrijven Dag;
- Wetgevend kader 'Slow Cabins';

- Pop-up Expo Wolven in Limburg;
- Projectbureau rapportage;
- Gemeenschappelijke rekening;
- Werkingsmiddelen projectbureau;
- Educatieve pakketten;
- Wilde dieren in Bosland;
- FDDB - Center Parcs kaart;
- Media aanvragen;
- Jaarverslag 2018;
- Aanpassingen statuten;
- Meerjarenbegroting;
- SWOT analyse structuur;
- Merkenbeleid;
- Poort – Hoofdonthaal;
- Locaties voor alternatief overnachten;
- PDPO-project omgevingskwaliteit;
- Opleiding Gastheren;
- Subsidie projectbureau;
- Jaractieplan 2020;
- Opdracht juridische structuur;
- Middelen 2020: Gemeenschappelijke Rekening en subsidie;
- Communicatieplan 2020;
- Jaarverslag 2019;
- LSM-dossier;
- Toeristische brochure 2020.

Coördinatiecel

De Coördinatiecel is het **overlegorgaan** van Bosland dat **maandelijks** samenkomt. Het bestaat uit leden van de administraties van de partners. De taken van de coördinatiecel zijn: voorbereiden agenda en rapportering beheercomité; opvolging en uitvoering beslissingen beheercomité; opvolging projectwerking; opvolging begroting; opmaak begrotingsvoorstellen; operationele afstemming tussen de verschillende partners en projecten; tussentijdse rapportering aan bestuur- en managementniveau.

Projectbureau

Het projectbureau Bosland bestond in 2019 uit 2 VTE. Dit zijn 2 coördinatoren die via de subsidie van de Vlaamse regering voor de verdere ontwikkeling van het projectbureau zijn aangesteld: één coördinator **communicatie en participatie** en één coördinator **publiek-private samenwerking en investeringen**. Verder is er ook ondersteuning vanuit Natuur en Bos: 1 projectcoördinator (0,4 VTE) en 1 projectmedewerker (0,5 VTE) werken actief aan het project. Tenslotte ondersteunt iedere Boslandpartner ook de werking door personeelsinzet te voorzien in de dagelijkse werking van Bosland.

Werkgroepen

Werkgroepen kunnen **thematisch of projectmatig** van aard zijn en hun samenstelling verzekert de juiste kennis en expertise rond de betreffende thema's of projecten. In 2019 waren werkgroepen actief met betrekking tot communicatie, ondernemers en gidsenwerking.

Communicatie

De WG Communicatie had als taak:

- Uitwerken van de communicatiestrategie- en planning 2019;

- Uitwerking en opvolging van de acties uit communicatie- en marketingplan 2.0;
- Planning, uitwerking en opvolging van promotie van Bosland algemeen (o.a. via catalogus Toerisme Limburg) en specifieke activiteiten en producten of arrangementen in het bijzonder;
- Uitwerking en opvolging van persmomenten en publieksactiviteiten;
- Planning, voorbereiding en opvolging van communicatieacties via de gemeentelijke infobladen;
- Opvolging van de aanbesteding, opvolging en evaluatie van de publicatie van de Bosland voor Bengels nieuwsbrieven;
- Uitwerking van social media acties en opvolging van de website.

De voorstellen en afspraken van de werkgroep werden telkens teruggekoppeld met het Beheercomité.

Ondernemers

De WG Ondernemers had als taak:

- Uitwerken en evaluatie van de Bosland Safari;
- Cursus Gastheerschap: opmaak en evaluatie;
- Bosland wandelknooppuntennetwerk;
- Cijfers van tellers, wandelingen, overnachtingen;
- Beleving binnen Center Parcs De Vossemeren (oa. Bosland Cabana);
- Verkoop Boslandproducten;
- Slow Cabins;
- TV-reeks Gina & Chantal;
- Disc Golf aan de Treehouse;
- Exploitatie Treehouse;
- Uitleendienst hangmatten;
- Fiets- en wandelbeurzen;
- Merkbeleid;
- Arrangementen.

Gidsenwerking

De WG Gidsenwerking had als taak:

- Terugblikken op het verloop van de Op stap in Bosland evenementen in 2019;
- Planning opstellen voor de Op stap in Bosland evenementen in 2020;
- Praktische afspraken maken over de Op stap in Bosland evenementen 2020;
- Praktische afspraken maken over de promotie en communicatie van de Op stap in Bosland evenementen 2020.

Aanpassing statuten

Om toe te kunnen treden tot **IOED Bosland** (zie ook verder) diende stad Peer een **officieel document** voor te leggen dat het partnerschap van Peer in Bosland aantoont. De goedkeuring van de toetreding van Peer tot Bosland door het beheercomité Bosland of gemeenteraad volstond niet: het partnerschap moest gestaafd worden door de officiële statuten.

De huidige statuten van Bosland dateren van 30/09/2006 en werden sindsdien niet gewijzigd. Na de toetreding van stad Peer tot Bosland in 2017 is de wijziging van de statuten uitgesteld omwille van **wijziging van decreet i.v.m. gemeentelijke samenwerkingen** en nadien omwille van gestart **traject voor de opmaak van Masterplan 2.0**.

Het is de intentie geweest van Bosland om een structurele wijziging van de statuten door te voeren na het doorlopen traject Masterplan 2.0, rekening houdend met daaruit gekomen conclusies en beslissingen. Echter was het nu noodzakelijk om een tijdelijke, beperkte wijziging van de statuten door te voeren om de toetreding van stad Peer tot IOED Bosland mogelijk te maken.

Financieel

Gemeenschappelijke Rekening

Om gemeenschappelijke Bosland uitgaven op een efficiënte manier te laten verlopen, heeft Bosland een **Gemeenschappelijke Rekening**. De Boslandpartners (Lommel, Pelt, Hechtel-Eksel, Peer en Natuur en Bos) hebben voor het werkjaar 2019 samen een dotatie van **€ 145.000** gestort op deze rekening. Bijdragen van de partners:

- ANB: € 15.000;
- Stad Lommel: € 30.000;
- Stad Peer (*): € 35.000;
- Gemeente Hechtel-Eksel (*): € 35.000;
- Gemeente Pelt: € 30.000.

(*) Stad Peer en Gemeente Hechtel-Eksel dragen samen € 10.000 bij specifiek voor de werking van deelgebied/project Resterheide.

In 2019 werd totaal **€ 156.718,51** uitgegeven op de Gemeenschappelijke Rekening. De besteding van de middelen werd afgesproken op de Coördinatiecel en gerapporteerd aan het Beheercomité van Bosland.

Het gedetailleerd overzicht van uitgaven staat onder 'Bosland Rekening 2019'.

Werkingsmiddelen Projectbureau

In 2019 had het projectbureau **werkingsmiddelen** ter beschikking via de subsidie van Natuur en Bos om de dagelijkse werking van het projectbureau te financieren. In totaal werd door het projectbureau **€ 20.706,19** aan werkingsmiddelen besteed in 2019.

Het gedetailleerd overzicht van uitgaven staat onder 'Bosland Rekening 2019'.

Bosland Rekening 2019

Deze tabel toont het overzicht van alle kosten en investeringen door de Boslandpartners in 2019.

	Hechtel-Eksel		Lommel		Pelt		Peer		ANB		Gemeenschappelijke rekening		Projectbureau	
	Vastgelegd	Uitbetaald	Vastgelegd	Uitbetaald	Vastgelegd	Uitbetaald	Vastgelegd	Uitbetaald	Vastgelegd	Uitbetaald	Vastgelegd	Uitbetaald	Vastgelegd	Uitbetaald
Algemene projectorganisatie														
Communicatie- en marketingplan Bosland-Peer							*21 968,00*	*21 968,00*						
Gemeenschappelijke Rekening Bosland bijdrage	*34 000,00*	*34 000,00*	*29 000,00*	*29 000,00*	*29 000,00*	*29 000,00*	*35 000,00*	*34 000,00*	*15 000,00*	*15 000,00*				
Opvangen tekort loonmiddelen projectbureau werkjaar 2019											*12 652,59*	*5 221,64*		
Studieopdracht opmaak Masterplan 2.0											*40 000,00*	*70 085,15*		
Administratieve kost Gemeenschappelijke Rekening 2019											*1 089,01*	*1 089,01*		
Bezoeken aan Bosland											*800,00*	*345,00*		
Teamactiviteit											*3 000,00*	*648,55*		
Promotie algemeen	*232,32*	*232,32*					*8 750,00*	*8 749,00*			*4 000,00*	*11 788,39*		
Nieuwsbrief Bosland voor Bengels											*7 000,00*	*0,00*		
Beeldkwaliteitsplan	*22 227,70*	*22 227,70*	*84 365,44*	*84 365,44*			*141 000,00*	*72 352,15*	*18 016,90*	*18 016,90*	*1 000,00*	*10 585,08*		
Fotografie											*1 500,00*	*771,00*		
Websites											*2 500,00*	*1 783,26*		
Drukwerken							*1 000,00*	*980,65*			*11 000,00*	*5 567,34*		
Promotie via portfolio Toerisme Limburg 2020											*20 000,00*	*14 735,38*		
Onderhoudscontract Land Art											*5 808,00*	*5 808,00*		
Educatieve projecten											*4 500,00*	*4 977,70*		
Gidsenwerking											*1 500,00*	*3 364,01*		
Boslab: Scientific board											*500,00*	*0,00*		
Schatzoektochten: onderhoud en herstellingen, aankopen materiaal							*670,00*	*670,00*			*2 000,00*	*4 997,22*		
Buffer/spontaan beleid, opportuniteiten											*5 000,00*	*4 834,75*		
Productontwikkeling	*2 813,25*	*2 813,25*									*7 000,00*	*117,03*		
Vergoedingen Resterheide gidsen - bijkomende toelage HE/Peer											*10 000,00*	*10 000,00*		
Subsidie projectbureau Bosland														
Werking													*731,90*	*731,90*
Administratieve kost													*2 400,00*	*2 400,00*

Beurzen	*2 760,18*	*2 760,18*	*8 560,33*	*8 560,33*	2 561,40	2 561,40							*1 004,37*	*1 004,37*
Drukwerk													*901,45*	*901,45*
Verdeling Ontdekkingskaart													*2 622,86*	*2 622,86*
Wolven in Bosland							*2 600,00*	*2 600,00*					*6 791,55*	*6 791,55*
GSM toestellen													*958,01*	*958,01*
Bezoeken aan Bosland													*459,75*	*459,75*
Hangmatten													*833,50*	*833,50*
Ondernemers													*197,87*	*197,87*
Diverse onkosten													*150,21*	*150,21*
Paypall													*300,00*	*300,00*
Papieren zakjes													*3 130,88*	*3 130,88*
Fotografie							*125,00*	*125,00*					*223,85*	*223,85*
Infomercial							*1 500,00*	*1 500,00*						
Bosland als leverancier van producten en diensten														
Groenjobs	*39 644,23*	*39 644,23*	*43 039,00*	*43 039,00*	*14 915,00*	*14 915,00*	*20 017,00*	*20 017,00*						
Parkrangers			*6 030,00*	*6 030,00*										
Bosland als biodiversiteitshotspot														
Nachtzwaluwonderzoek									*9 914,74*	*9 914,74*				
Wilddetectiesysteem									*3 500,00*	*3 500,00*				
Bosland een open project														
Week van het Bos					*3 751,47*	*3 751,47*			*1 250,00*	*1 250,00*	-	-		
Film in het Bos			*750,00*	*750,00*			*750,00*	*750,00*						
Open monumentendag			*1 258,00*	*1 258,00*										
Tips voor Fietsers - Boslandspecial	*1 815,00*	*1 815,00*	*1 815,00*	*1 815,00*	*1 815,00*	*1 815,00*	*1 815,00*	*1 815,00*						
Bosland als toeristisch recreatieve attractiepool														
Fietsen door de Bomen	*256 134,34*	*256 134,34*							*1 936,00*	*1 936,00*				
Ruimtelijke uitvoeringsplannen Pijnven	*7 443,32*	*7 443,32*							*7 443,32*	*7 443,32*				
Ruimtelijke uitvoeringsplannen Soeverein-Sahara									*2 600,88*	*2 600,88*				
Teutenapp (Onderhoud)	*2 000,00*	*2 000,00*												

Disc Golf	*244,42*	*244,42*												
Studie ontwikkeling visie hoofdpoorten			*4 840,00*	*4 840,00*										
Opmaak poort-specifieke investering							*300 000,00*	*287 065,17*						
Onderhoud speelbossen			*5 000,00*	*5 000,00*										
Aanpassingen naar Boslandhuisstijl							*981,00*	*981,00*						

1.2 Uitbouw

Jaaractieplan

Het **Masterplan 1.0** vormt voor de Boslandpartners het kader voor een verdere **planmatige projectontwikkeling**. Om de implementatie van het Masterplan te verzekeren, wordt jaarlijks de opmaak van een concreet **actieplan** voorzien.

De verschillende acties of werkpakketten uit het Jaaractieplan 2019 werden ingedeeld in deze hoofdthema's: structureel overleg, projectorganisatie, Bosland als toeristisch-recreatieve attractiepool, Bosland als participatief gegeven en open project, Bosland als cultuurhistorisch streekerfgoed, Bosland als biodiversiteit hotspot, opvolging projecten van derden.

Masterplan 2.0

Het Masterplan 1.0 werd opgemaakt voor de periode 2012-2020. Het project Bosland, dat voor en door een samenleving wordt uitgebouwd en telkens weer **nieuwe generaties** uitnodigt tot actieve deelname, is voortdurend in evolutie.

Om als partnerschap maximaal in te spelen op deze ontwikkelingen en de samenwerking te verbreden en te verdiepen, is er nood aan een **nieuwe en ambitieuze toekomstvisie**. Masterplan 2.0 moet de ambities en ontwikkelingsdoelen uitstippelen voor de middellange termijn van **2020 - 2032**, overeenstemmend met de twee volgende legislatuurperioden van de betrokken steden en gemeenten.

In het voorjaar 2019 werd na een onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking de ontwikkeling van het Masterplan 2.0 gegund aan het **studiebureau Omgeving**, samen met de bureaus Common Ground en Intoe voor het totaalbedrag van € 100.085,15 waarvan € 30.000 betaald door Natuur en Bos en de rest via de Gemeenschappelijke Rekening.

Op basis van het goedgekeurde ontwikkeltraject werden in 2019 reeds de volgende acties uitgevoerd:

Fase 1 - Input toekomstvisie

1. Pré-startvergadering
2. Werkgroep 1: startvergadering
3. **Leer- en weetdag** 1: diepte interviews met beleidsmakers
4. Werkgroep 2: voortgangsoverleg
5. **Participatie dag** 1: participatie dag gericht op kinderen, ondernemers en stakeholders

De eerste stuurgroep wordt in januari 2020 voorzien.

Partnerwerking

In de loop van 2019 ontving Bosland **verschillende partnerbezoeken** van organisaties uit Vlaanderen en Nederland.

Kalmthoutse heide

Bosland ontving op 21 juni een internationale delegatie van Grenspark Kalmthoutse Heide. De dag begon met een **netwerkevent** en werd gevolgd door een **terreinbezoek** aan het Pijnven. Onder meer The Treehouse, de Bosbewonersroute, de picknickplaatsen en het destijds pas gelanceerde **Fietsen door de Bomen** werden bezocht.

Gemeenten Bergeijk en Meierijstad

Een Nederlandse afvaardiging bestaande uit een wethouder en ambtenaren uit de Brabantse gemeenten Bergeijk en Meierijstad kwamen op 23 oktober op bezoek in Bosland. In het kader van **visievorming** voor de uitbouw van hun eigen regio's kwamen ze inspiratie opdoen bij de Boslandpartners.

2 Bosland als cultuurhistorisch streekerfgoed

2.1 Erfgoedwerking

Omwille van het belang van **cultuurhistorisch streekerfgoed** is actieve werking rond erfgoed van belang voor Bosland. Daarom ondersteunt Bosland in de eerste plaats maximaal het **promoten van organisaties of evenementen** rond erfgoed in Bosland. Verder is er het voorbije jaar vooral gewerkt rond de ontwikkeling van een belangrijk **subsidieaanvraagdossier**.

2.2 IOED dossier

Vanuit de Boslandgemeenten werd in de periode 2018-2019 initiatief genomen om een **erkenning** aan te vragen als **intergemeentelijke onroerend erfgoeddienst** (IOED). De aanvraag zal ingediend worden met deadline 15 januari 2020.

2.3 Hobos

In 2019 werden de laatste kleine details - welke door Onroerend Erfgoed werden aangegeven - gewijzigd in het **landschapsbeheersplan**. Hierdoor kon er een dossier worden opgesteld wat ingediend kan worden bij Onroerend Erfgoed. De laatste versie dient momenteel nog door de verschillende partners goedgekeurd te worden. Indien dit landschapsbeheersplan vervolgens als natuurbeheerplan goedgekeurd dient te worden bij Natuur en Bos van de Vlaamse Overheid, zal er eerst een verkenningsnota moeten opgesteld te worden.

In tussentijd werden ook contacten gelegd met het Agentschap Facilitair bedrijf van de Vlaamse Overheid welke de opdrachtomschrijving voor een **haalbaarheidsstudie** gaat opstellen. Hieruit zal een plan van aanpak vloeien waaruit bepaald wordt welke acties eerst dienen uitgevoerd te worden. Dit zou input kunnen zijn voor een **rendabiliteitsstudie** maar zeker aanleiding zijn voor een daaropvolgende **architectuurstudie**.

In de tussentijd werden de eerste contacten gelegd met een potentiële investeerder. 2020 zal bepalen in welke mate en onder welke vorm een **oproep** zal geplaatst worden naar investeerders voor het Hobos.

© Marc Faes (Foto Pelt)

3 Bosland als leverancier van producten en diensten

3.1 Duurzaam produceren van hout, biomassa en andere producten

FSC-groepscertificering en houtverkoop

2019 was voor de verkoop van hout uit onze bossen **geen goed jaar**. Het overaanbod van hout door stormen en de invasie van de **letterzetter** zetten de houtprijzen onder druk. Op de voorjaarsverkoop in juni konden de loten van Pijnven en Overpelt toch toegewezen worden, mede dankzij het FSC-label. Hier werd 961$6m^3$ hout verkocht voor bijna € 320.000. Ook de loten van Hechtel-Eksel en Lommel, samen goed voor 2939m^3, werden op de najaar verkoop in oktober toegewezen. Dit bracht ruim € 99.000 in het laatje.

Bosland is een van de **grondleggers van de FSC-groep** in Vlaanderen. De controle van het FSC-label gebeurt zeer nauwgezet. In oktober 2019 werd opnieuw een externe controle voor FSC uitgevoerd door de Control Union Certifications. Deze eer viel wederom de stad Lommel te beurt. Het beheer heeft de toets aan de FSC-principes op vlak van duurzame opbrengsten, milieu impact, gebruiksrechten en relaties met lokale gemeenschappen doorstaan.

De aandachtspunten van vorige controles, zoals de toegankelijkheidsregeling, werd hierbij nauwlettend opgevolgd en zullen de nodige aandacht krijgen in het nieuwe natuurbeheerplan dat in 2020 klaar zal zijn.

3.2 Benutten tewerkstellingskansen in natuur en bos

Groenjobs Bosland

Het project 'Groenjobs' verleent via cofinanciering van Vlaanderen en de gemeenten subsidies voor het inzetten van milieu- en natuurwerkers **voor onrendabele werken** in natuur, bos, groen en landschappen. De werkzaamheden worden uitgevoerd door doelgroep arbeiders. In het kader van dit project, dat momenteel loopt van 2018-2020, voeren arbeiders in dienst bij het sociaal economiebedrijf **De Winning**, diverse beheerwerken uit in Bosland. Voor Hechtel-Eksel en Lommel gaat het jaarlijks over telkens 3.600 manuren, en voor (Over)Pelt en Peer over 1.200 manuren. Voor het wandelnetwerk worden jaarlijks nog eens 600 extra manuren ingezet in Bosland. RLLK is projecthouder. Het ANB zorgt ism. de gemeenten en RLLK voor werkopdrachten. Vertegenwoordigers vanuit de gemeenten, aangevuld met een vertegenwoordiger van RLLK, van het ANB en van het sociaal economiebedrijf De Winning verzorgen de opvolging van de planning en evalueren de uitgevoerde werken.

4 Bosland als biodiversiteitshotspot

4.1 Versterken van de natuurstructuur

Interreg-project 2B Connect

Bosland nam deel als casus aan het **Interreg V-project 2B Connect**. Het project gaf een rechtstreekse invulling aan de Biodiversiteitsstrategie 2020 van de Europese Commissie: inzetten op de **ontwikkeling van groene infrastructuur**. Het project ontving € 3.000.000 verspreid over 19 partners, waarvan Bosland er één is. Van januari 2016 tot december 2019 werkten de verschillende partners over de hele grensregio Vlaanderen-Nederland projecten uit rond **biodiversiteit op bedrijventerreinen**. In 2019 werden geen nieuwe realisaties meer uitgevoerd binnen Bosland, enkel de voorziene **beheer- en onderhoudswerken**. Op 22 oktober 2019 vond het **slotevent** van 2B Connect plaats waar de casus Bosland, met 48 ha ingerichte groene infrastructuur, uitvoerig werd geprezen als **succesvol voorbeeldproject**.

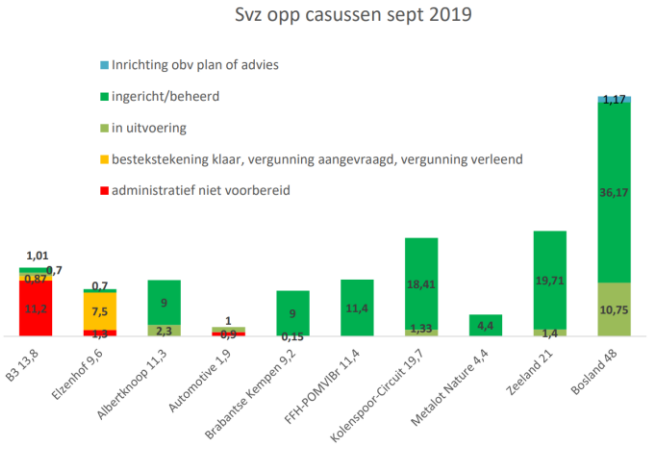

4.2 Ontsnipperingsplan

Wildwaarschuwingssysteem

Vlaams minister van Mobiliteit **Ben Weyts** en Vlaams minister van Natuur **Koen Van den Heuvel** hebben op 25 maart **het eerste wildwaarschuwingssysteem** in Vlaanderen geactiveerd. Eco-rasters langs de Kamperbaan (N73) in Hechtel-Eksel leiden wilde dieren naar twee specifieke **oversteekpunten**, waar slimme sensors geplaatst zijn. Dynamische verkeersborden waarschuwen chauffeurs vervolgens voor dat overstekende wild. Het gaat om een eerste pilootproject dat de veiligheid van zowel mens als dier moet versterken. De investering van € 950.000 werd bekostigd door AWV, ANB en Departement Omgeving.

Downsizen N715

In 2019 kwam de stuurgroep bestaande uit de partners Bosland, MOW, AWV, provincie Limburg en gemeenten Lommel, Pelt en Hechtel-Eksel nog 4 keer samen. De **samenwerkingsovereenkomst** en de **opdrachtbeschrijving** voor een studie rond huidige verkeersstromen en knelpunten, de basis voor verdere stappen, werden verfijnd. Door het ontbreken van een trekker in het dossier werd er echter geen verdere actie meer ondernomen.

Wel is er een draagvlak bij alle individuele partners en wordt rekening gehouden met het **toekomstig downsizen** van de N715. Ook zal het wegschrijven van de verbinding onderdeel uitmaken van de plannen van de vervoerregio Limburg (MOW) de komende 2 jaar.

4.3 Wolven

Naar aanleiding van de **aanwezigheid van 2 wolven** in oa. Bosland werd door het projectbureau begin 2019 een **actieprogramma** rond wolven ontwikkeld. Dit programma was gericht op het informeren, sensibiliseren, werven en warm maken van de brede bevolking rond wolven in Bosland en bij uitbreiding Noord-Limburg. Volgende acties werden in 2019 uitgevoerd:

- Artikel 'Wolven in Bosland' infobladen
- Wandeling met kinderen
- Wandeling met volwassenen
- Opleiding 'Wild van Bosland' voor gidsen gidsen
- Uitbreiding van de Bosbewonersroute in het Pijnven
- Infoavond Wolven in Bosland
- Ontwikkeling Pop-up Expo Wolven in Limburg
- Opleiding 'Wolven gidsen' voor Pop-up Expo
- Zandtapijtententoonstelling Lommel 'Dieren van het bos'
- Week van het Bos activiteit

Onderzoek en monitoring

Onder leiding van het **INBO** wordt sinds 2018 discrete doch intensieve **monitoring** uitgevoerd van wolven in Noord-Limburg, daarin bijgestaan door de boswachters van Natuur en Bos.

Naya en August

Wolven **August en Naya** werden de hele winter 2018-2019 samen geregistreerd. In de aanloop naar en tijdens de **paarperiode** in februari 2019 begon het paartje een deel van dit gebied ook wat intensiever te markeren met uitwerpselen en urine - iets wat voorheen slechts heel sporadisch gebeurde. Eind april bevestigden camerabeelden het vermoeden dat Naya **drachtig** was. In die periode veranderde ook het terreingebruik waarbij de wolven zich grotendeels terugplooiden op een deel van hun territorium. Naya verscheen voor het laatst drachtig op camera op **10 mei**, samen met August. Het was dan ook volkomen volgens de verwachting dat INBO de eerste weken na 10 mei Naya niet meer registreerden op haar cameravallen. Op 20 en 31 mei kon INBO dan ook **transport van prooien** vaststellen door August.

Maar, in de loop van juni begon het terreingebruik en gedrag van August echter sterk af te wijken van wat verwacht kon worden bij aanwezigheid van een nest jongen. Ook spendeerde hij nu eens een aantal dagen in de ene zone van zijn territorium, gevolgd door een aantal dagen in een andere zone. Kortom: het **gedrag van een eenzame wolf**, geenszins dat van een ijverig mannetje dat jongen heeft groot te brengen. Bij gebrek aan enig spoor van Naya sinds 10 mei, in combinatie met het veranderde gedrag van August, moeten we concluderen dat Naya en haar jongen in de eerste weken na de geboorte (heel wellicht half mei) **zo goed als zeker gestorven** zijn. Dit nieuws werd dan ook begin september bekend gemaakt door Natuur en Bos en INBO.

Bosland, Limburg en bij uitbreiding Vlaanderen verloor hiermee een belangrijk **icoon**. In december raakte bekend dat een onderzoeksrechter werd aangesteld om de **dood van wolvin Naya** te onderzoeken. Dit onderzoek is nog steeds lopende.

Noëlla en August

Eind december raakte bekend dat een **nieuwe wolf** via gemeente Oudsbergen Limburg is binnengewandeld. Deze wolf werd door minister Zuhal Demir omgedoopt tot **Noël - Noëlla**. Op de laatste dag van het jaar werd duidelijk dat de wolf een wolvin was en het leefgebied van wolf August binnengetreden was. Dit doet veel mensen opnieuw dromen van een eerste **wolvenroedel** August - Noëlla in Limburg in 2020.

Slachtoffers

De wolven maakten ook slachtoffers in de wolven range. Het INBO publiceerde deze cijfers over het voorjaar van 2019: 23 gedode schapen, 6 vermiste lammetjes, 1 verwond kalf (niet zeker), 3 gedode alpaca's, 3 gedode moeflons.

Publieksactiviteiten

Op stap in Bosland - Roodkapje en de 2 wolven

Op 10 april werd door Bosland 'Op stap in Bosland - Roodkapje en de 2 wolven' georganiseerd. Tijdens een **interactieve belevingswandeling** in het Pijnven kregen deelnemers de mogelijkheid om van alles bij te leren over de aanwezigheid van wolven in Bosland. De activiteit raakte in een mum van tijd volzet. Er werd afgeklokt op **300 deelnemers**: een gigantisch succes.

Op stap in Bosland - In de voetsporen van Naya en August

Op 5 mei werd door Bosland 'Op stap in Bosland - In de voetsporen van Naya en August' georganiseerd. Tijdens deze wandeling in het Pijnven vertelde boswachter Eddy Ulenaers bezoekers alles over de aanwezigheid van wolven in Bosland. Met een **50-tal deelnemers** was deze activiteit ook snel volzet: een succes.

Infoavond - Wolven in Bosland

Tijdens een druk bijgewoonde infoavond 'Wolven in Bosland' vertelden specialisten van **Natuur en Bos en INBO** de aanwezige bezoekers op 22 mei in CC Palethe Pelt alles over de aanwezigheid van wolven in Bosland. Achteraf werd er nagepraat met een hapje en een drankje.

Pop-up Expo Wolven in Limburg

Vanaf mei tot het einde van het jaar konden bezoekers in Limburg terecht voor een **reizende tentoonstelling** over wolven. 'Wolven in Limburg' kon bezocht worden in Noord-Limburg: de regio waar de wolven vandaag actief zijn. De initiatiefnemers - Duinengordel, Bosland, Kempen~Broek, Natuur en Bos, Provincie Limburg en INBO - wilden inwoners en **bezoekers informeren** en hoopten ook **extra toeristen** naar de regio te lokken. Ook de opgezette **wolf Roger** was er te zien. De toegang was gratis.

Op 2 locaties in Bosland kon de Expo rekening op grote belangstelling:

- Bosland (Lommel): van 17 juli tot en met 31 augustus (**6.000 bezoekers**)
- Bosland (Peer): van 4 september tot 20 oktober (**6.000 bezoekers**, **91** groepen)

De Pop-up Expo zal ook in **2020** verdergezet worden.

4.4 Parkrangers

In het kader van het project Parkrangers werken arbeiders uit de **sociale economie**, onder de regie van de Regionale Landschappen, intensief aan de verbetering van de kwaliteit van natuur en landschap en onderhouden zij de wandelpaden en omgeving hiervan.

In nauw overleg met de gemeenten zet het RLLK haar uren 'arbeiders en regisseur' in om **werkzaamheden binnen de gemeenten** uit te voeren. Het RLLK zorgt voor de volledige begeleiding van alle acties gaande van overleg, opmaak plan en nazorgplan, vergunningen (indien van toepassing), planning en toezicht op de werken.

De werken worden gesubsidieerd door het RLLK met de financiële steun van de provincie Limburg (provinciale SALK middelen) en Vlaamse SALK middelen. Uitgevoerde werken:

Hechtel-Eksel

- Onderhoud van de groene speelweefsels: dit zijn 6 locaties (totaal: 1,5 ha) die lokaal speelgroen bieden aan kinderen uit de buurt. De speelweefsels worden maandelijks onderhouden door o.a. het wieden van onkruid, maaien van gras, scheren van hagen en het oliën van de houten speelelementen.
- Onderhoud van wandelroutes: controle van de routes (17 km) en desgevallend vervangen van bordjes, opruimen van omgevallen bomen, maaien en verwijderen van sluikstort…

Lommel

- Onderhoud van de zaadboomgaard waar op termijn het zaad van 'Plant Van Hier' kan worden geoogst. Daarbij werd al het gras gemaaid rond de aanwezige bomen. Verschillende plaatsen werden gevrijwaard om nesten van de veldparelmoervlinder te sparen.
- Heidebeheer zoals verwijderen van vliegdennen en berkenopslag om de heide kansen te geven, en bestrijding van invasieve exoten in Dorperheide.
- Recreatie: onderhoud wandelgebieden Lommel: controle van de routes en desgevallend vervangen van bordjes, opruimen van omgevallen bomen, maaien en verwijderen van sluikstort…
- Heidebeheer onder hoogspanning

Pelt

- Onderhoud wandelgebieden: controle van de bewegwijzering en onderhoud van de wandelroutes Holven - 't Plat, Dommelvallei en Grote Hof - Hobos waarbij indien nodig bordjes werden vervangen, omgevallen bomen opgeruimd, gemaaid werd en sluikstort verwijderd werd.
- Beheerwerken Heesakkerpark: onderhoud van open heidepercelen door het maaien van bramen, het verwijderen van invasieve exoten, de opslag van bomen en groei van ongewenste grassen. Verder werden bosranden gecreëerd in het park die een de ecologische waarde van het park sterk vergroten. Omgewaaide bomen werden verwijderd

Peer

- Ontwerpen en omvormen van bestaande speelpleintjes tot speelgroene buurtplekken
- Recreatie: onderhoud wandelgebieden Mullemer Bemden en Resterheide: controle van de routes en desgevallend vervangen van bordjes, opruimen van omgevallen bomen, maaien en verwijderen van sluikstort…
- Recreatie: onderhoud wandelgebieden

5 Bosland als participatief gegeven

5.1 Ondernemers

Gastheren

Wat Gastheren betreft was 2019 een **succesvol jaar**: **17 Gastheren**, welke de cursus in 2018 hadden gevolgd, werden toen erkend. In oktober 2019 werd een nieuwe cursus georganiseerd. Maar liefst 20 Gastheren verdeeld over de 4 gemeenten vonden het geen probleem de nieuwe inschrijvingskost van € 50 te betalen. Deze 20 worden in januari 2020 erkend maar konden dus in 2019 al starten met het promoten van Bosland.

Bosland Safari

Op 11 maart ontving Bosland haar ondernemers op de **Duitse Militaire begraafplaats** te Lommel. Ze werden door zowel Schepen Sophie Loots als Schepen Karel Wieërs verwelkomd. Thema's die tijdens dit netwerkmoment aan bod kwamen waren: wolvenkoppel Naya en August, Disc Golf, toetreding Peer, Bosland wandelknooppuntennetwerk en Fietsen door de Bomen. Een natuurgids nam deelnemers tenslotte mee op sleeptouw door de **vernieuwde vlinderwandeling** in Kattenbos waar de kunstwerken van Will Beckers te zien zijn.

Tipgeversdag

De **Tipgeversdag** vond dit jaar plaats op 5 november bij Gastheer **Center Parcs Erperheide**. De ondernemers kregen een heuse **terugblik** op 2019 maar eveneens een vooruitblik op wat in 2020 allemaal op de Bosland kalender staat met als hoogtepunt het **Bosland Masterplan 2.0** en de vernieuwde Boslandgemeenten gids onder de titel 'Groots in beleving'.

5.2 Gidsen

Opleiding Wild van Bosland

Om natuurgidsen te informeren over de aanwezigheid van tal van **nieuwe soorten** in het gebied, werd op 29 mei een opleiding 'Wild van Bosland' georganiseerd. Eddy Ulenaers, boswachter en soortenkenner, had hiervoor een presentatie voorbereid. Een **15-tal gidsen** neemt vanaf nu de vergaarde kennis mee in hun wandelingen in de natuur.

Dag van de Gids

Tijdens de 'Dag van de Gids' ontving Bosland haar **natuur -en erfgoedgidsen** bij de Witvisclub in Resterheide. Projectcoördinator Jeroen Clerix gaf een overzicht van de **belangrijkste realisaties**, boswachter Eddy Ulenaers informeerde deelnemers over de **fauna en flora** en Krista Bovens van Natuurpunt vertelde over de **gidsenwerking** van Resterheide. Natuurgids Theo Geuens nam tenslotte de groep van 25 deelnemers mee op sleeptouw door het gebied Resterheide.

Sahara Expeditie

De Sahara Expeditie is een **belevingswandeling** in de Lommelse Sahara. Deelnemers konden in 2019 een Expeditie reserveren via de website of deelnemen aan een maandelijks 'Open aanbod'. Het voorbije jaar namen maar liefst **300 deelnemers** deel aan de Sahara Expeditie. Dat is iets minder dan het openingsjaar 2018 met 550 deelnemers, maar desalniettemin een erg mooi cijfer.

6 Bosland als toeristisch-recreatieve attractiepool

6.1 Ontsluiting en onthaal

Ontwikkeling van hoofdonthalen en nevenonthalen

Dommelhuis in Hoksent-Molhem (Peer)

Het Dommelhuis wordt een ontmoetingsruimte waar verschillende sectoren die belast zijn met het beheer van de **open ruimte** overleg plegen. Dit overleg situeert zich niet alleen tussen organisaties en verenigingen maar ook tussen diensten. Het zal leiden tot een verbeterde samenwerking en een multiplicator-effect hebben naar een geïntegreerd beheer van de open ruimte. Zowel de **landbouw**, de **natuur** en **bosbouw**, **toerisme** en **recreatie** in het gebied zullen voordeel hebben aan deze samenwerking. De Dommelvallei met het thema water is daarbij het referentiekader. De site is strategisch gelegen in de vallei en het gebouw vormt een baken, een aantrekkingspunt voor de bezoeker. Samen met de initiatiefnemers beoogt Bosland vanaf 2020 ook de ontwikkeling van een **hoofdonthaal** op deze site.

In juli 2019 werden de **voorbereidende werken** gestart, met name het kappen van bomen, waarna in augustus werd gestart met de effectieve bouw. Stad Peer koos voor een modulaire bouw, waardoor het gebouw op korte tijd ontwikkeld wordt. De opening van het gebouw is voorzien voor 2020.

Soeverein in Sahara (Lommel)

In februari 2019 werd er een toelichting gegeven aan het nieuwe stadsbestuur aangaande het **RUP Soeverein - Sahara** door het studiebureau Creosum. Nadien gaf het studiebureau SpeelsR een presentatie van het **Oerweideconcept**. Voorlopig werd er besloten om de toegang tot het hoofdonthaal en de parking te vestigen in de Speelpleinstraat. Horeca Den Engel zou men op termijn ook kunnen faciliteren. De studie naar het concept Oerweide werd volledig afgerond.

Momenteel is het definitieve plan met inrichtingsconcept nog niet goedgekeurd door alle partners. Eveneens is er nog geen opdracht uitgeschreven voor de opmaak van een **financieel-economische analyse**. De RUP-procedure heeft lange tijd stil gelegen maar zal eind januari 2020 terug opgestart worden.

De Grote Hof in Grote Hof - Hobos (Pelt)

Ook in 2019 werd De Grote Hof deels gebruikt door ondernemer **Forest & Fun**, terwijl Entrakt zocht naar personen voor **tijdelijke bewoning**. Dit laatste zou het inbraakprobleem waarmee de site in 2019 te kampen hadden, kunnen verhelpen.

Eind 2018 gaf Forest & Fun aan interesse te hebben in het **investeren** in een nevengebouw. Echter vonden de partners het meer opportuun om te investeren in het hoofdgebouw. Natuurinvest gaf begin 2019 aan de kosten van afbraak op zich te willen nemen wat de situatie voor Forest & Fun aantrekkelijker maakte. Echter kwam het voorlopig tot geen consensus met de gemeente Pelt waardoor ook andere contacten werden gelegd.

Voor De Grote Hof blijven we echter botsen op het probleem van **ontbreken van grote investeerders** met een erfpacht in ruil. Dit maakt het voor investeerders niet interessant.

Na een gezamenlijk overleg met de gemeente Pelt en Natuurinvest werd besloten dat de kosten voor **nutsvoorziening** tot aan de site gedragen zullen worden door de gemeente. Op termijn zou het **fietsroutenetwerk** dan kunnen omgelegd worden langs De Grote Hof. Gezien gemeente Pelt graag een **eyecatcher** op deze plek wenst te creëren, denken ze eraan een wedstrijdopdracht uit te schrijven voor de ontwikkeling van concept hiervan. Op termijn wordt ook de mogelijkheid tot verkoop besproken.

Pijnven (Hechtel-Eksel)

In 2019 gingen de onderhandelingen tussen Natuur en Bos en Gemeente Hechtel-Eksel verder omtrent de opmaak van een RUP. Dit **ruimtelijk uitvoeringsplan** zou het mogelijk maken om op deze plek oa. ook te kunnen **'Overnachten tussen de Bomen'**. Echter dienen er hiervoor ook **corridors** gecreëerd te worden om Pijnven te verbinden met het militaire domein aan de overzijde van de Kiefhoekstraat. Deze biodiversiteit blijft immers een belangrijke doelstelling binnen Bosland.

In tussentijd werden er wel al reeds contacten gelegd met **mogelijke investeerders**. Zo gaf een plaatselijke B&B zelf aan interesse te hebben. Verder werd ook andere mogelijke investeerders gecontacteerd. Bijvoorbeeld Between Leaves, welke in 2019 een mooie boomhut creëerde in Lommel. Zij worden duidelijk gekenmerkt met het bijzondere oog en respect voor de natuur welke ze tonen bij creatie en opbouw van dergelijke constructies. Echter zijn hier nog geen concrete acties uit voort gekomen door het ontbreken van een goedgekeurd RUP.

6.2 Implementatie beeldkwaliteit plan

Bijkomende terreininfrastructuur

Verschillende partners hebben in 2019 aan de startplaatsen en strategische plekken in Bosland bijkomende onthaalinfrastructuur geplaatst (zoals banken, informatieborden, …).

6.3 Producten

Fietsen door de Bomen

Het Limburgse fietsroutenetwerk werd in 2019 letterlijk en figuurlijk naar een nog **hoger niveau** getild. Na Fietsen door het Water opende Toerisme Limburg op 14 juni **Fietsen door de Bomen** in Bosland. Een gloednieuwe fiets- en wandelbeleving op 10 meter hoogte door de kruinen van de bomen. Het nieuwe fietspad ligt op het fietsroutenetwerk en bevindt zich vlakbij **fietsknooppunt 272** aan het Pijnven. In 2019 werden sinds juni maar liefst **205.860** fietsers geteld.

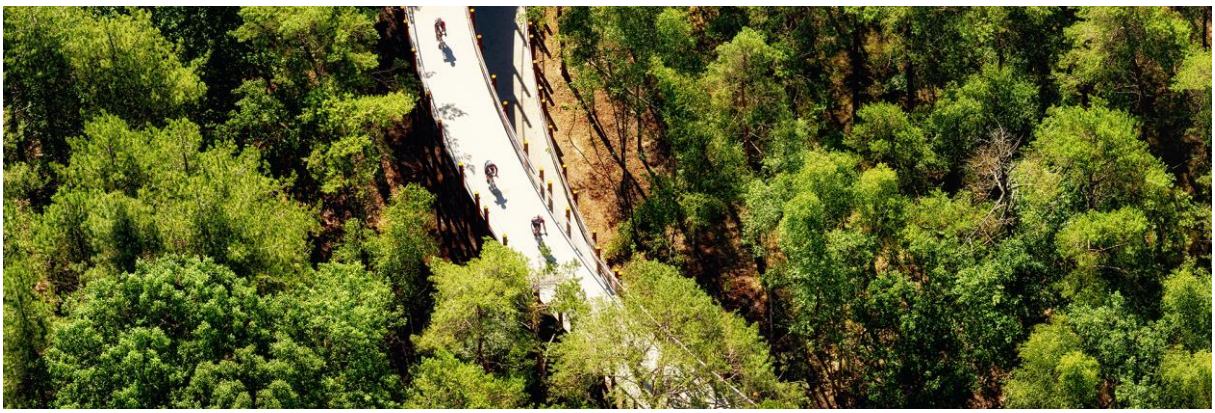

© Toerisme Limburg

Meysterbergen

In Lommel werd binnen het project 'Masterplan uitbouw Bosland - Park Meysterbergen', gefinancierd door LSM, de globale visie voor het gebied verder verfijnd op basis van gesprekken met alle betrokken stakeholders. In september 2019 landde de '**Structuurschets Meysterbergen**' waarin de vooropgestelde doelstellingen allen een plaats kregen. Deze visie is vanaf nu het kader waarbinnen gewenste ontwikkelingen op en rond de site (zorgcampus, toeristisch-recreatieve ontsluiting van Lommel-station…) worden afgetoetst. De invulling van de **zorgcampus** krijgt alvast concreet vorm door grondruilen, nieuwbouwplannen en samenwerk initiatieven tussen stakeholders.

In maart 2019 werd ook een **bijkomende subsidieaanvraag** ingediend bij LSM voor bovenlokale toeristisch-recreatieve realisaties op de site (rond Lommel-station) die voor Bosland een absolute meerwaarde zouden genereren. Deze aanvraag werd echter niet weerhouden. Het project met projectcoördinatie eindigde bijgevolg op 30 november 2019.

Schatzoektochten

In 2019 hebben de **wandelpeters- en meters** de vier Bosland schatzoektochten routes met bijhorende schatkisten op regelmatige basis **gecontroleerd**. De nodige herstellingen of vervangingen werden uitgevoerd door de arbeiders van Natuur en Bos.

Themawerkgroep Fietsen

Naar aanleiding van de opening van Fietsen door de Bomen, de ideeën binnen het project Meysterbergen en de opportuniteiten voor Bosland, werd in 2019 een **themawerkgroep Fietsen** opgericht. In deze werkgroep zetelden naast Bosland ook ambtenaren mobiliteit en toerisme van iedere Boslandgemeente. Het gezamenlijke idee was dat Bosland volgend toeristisch seizoen wil uitpakken met een **fietsdeelsysteem** in niet-stedelijk gebied, dat zowel toeristen, inwoners als pendelaars bedient.

De themawerkgroep kwam een aantal keer samen en bereidde een opdrachtomschrijving voor, voor een vorm van fietsdeelsysteem op het grondgebied van Bosland. Het betreft een pilootproject en in eerste instantie werd prijs gevraagd voor een flexibel systeem van deelfietsen voor één testjaar. Vier verdelers werden aangeschreven en 1 offerte kwam binnen. Op de coördinatiecel van Bosland werd echter in een latere fase beslist de actie (voorlopig) on-hold te zetten.

Alternatieve logies

Op het beheercomité van juni 2019 werd beslist Bosland niet verder structureel te linken aan **Slow Cabins**. Echter kan **exclusief en duurzaam overnachten** in dergelijke cabines wel een aanvullend logiesaanbod zijn voor Bosland. Daarom werd aan elke Boslandgemeente gevraagd in kaart te brengen waar alternatief overnachten in tijdelijke constructies in of nabij de natuur mogelijk is binnen hun grondgebied.

Dit bleek (opnieuw) een moeilijke opdracht en naast 3 locaties in stad Peer werden geen locaties binnen Bosland geschikt bevonden. In 2019 werden dan ook **geen verdere concrete acties** (vb. een overkoepelend initiatief voor het uitschrijven van een concessie voor alternatief overnachten in Bosland) ondernomen. Elke gemeente behandelt eventuele aanvragen voorlopig naar eigen vermogen.

Hangmatten uitleendienst

De uitleendienst voor hangmatten welke in 2018 al fors werd uitgebreid naar de verschillende gemeenten kreeg er in juli 2019 maar liefst **6 extra locaties** bij. Ook bij B&B Factorij 10, De Groenen Hoek, LimDiscovery, 't Exelshof, De Kleine Hof en Huis Over Grenzen kan men vanaf nu een hangmat lenen. We merken wel dat Boslandbezoekers nog niet altijd goed de weg vinden naar de verschillende uitleenpunten. De hangmatten werden in 2019 in totaal **215 keer** uitgeleend.

The Treehouse

Sinds 1 oktober 2018 stond the Treehouse in concessie bij het sociale tewerkstellingscentrum **De Biehal**. Dit voor een **proefperiode** van 9 maanden. Tussentijds werden er in 2019 verschillende opvolgmomenten gehouden. Gezien voor alle partijen alles goed liep, werd beslist een **contract van 5 jaar** af te sluiten, zoals initieel voorzien.

De Biehal toonde zich zeer tevreden over de bezettingsgraad hoewel er nog steeds mogelijkheid is tot verbetering.

Natuuroase

Een **natuuroase** is dé plek bij uitstek voor een stil, traag en meditatief verblijf in de natuur. Het is wetenschappelijk bewezen dat een bosbad van een halfuur stress vermindert en je mentale weerbaarheid verhoogt. Op 8 juli opende Natuur en Bos de **eerste Vlaamse natuuroase** in gemeente Pelt.

Kleine wildernis

In Lommel werd op 1 december de allereerste '**Kleine wildernis in de stad'** geopend: een stukje **pure natuur** vlak naast de deur. De kleine wildernis in Lommel ligt aan de achterkant van de WICO-campus en is welgeteld 5.000 vierkante meter groot. Vlaams minister van Omgeving **Zuhal Demir** kwam het samen met burgemeester Bob Nijs openen.

6.4 Communicatie

Kanalen

Website

Bosland communiceert hoofdzakelijk via de website www.bosland.be en www.boslab.be. De website Bosland.be had in 2019 **770.639** totale paginaweergaven, **555.730** unieke bezoekers en de gemiddelde duur van een bezoek bedroeg 1:24 min. Een enorme toename sinds 2018. Evolutie van de hoeveelheid unieke bezoekers en paginaweergaven van de laatste 2 jaar:

Jaar	**Pagina weergaven**	**Unieke bezoekers**
2018	373.117	94.125

2019	770.639	555.730

Sociale media

Bosland is actief op **Facebook** en **Instagram**. De hoeveelheid 'Facebook likes' nam ook in 2019 flink toe: **5784** in plaats van 4423 aan het begin van 2019. Op Instagram werd dezelfde trend verder gezet: **950** volgers in plaats van 803 in 2019: een succes. Verder werden er een 20-tal **betaalde advertenties** geplaatst via Facebook in 2019. Evolutie van de hoeveelheid Facebook likes van de laatste 2 jaar:

Jaar	**Aantal**
2018	4423
2019	5784

Digitale nieuwsbrief

In 2019 werden in totaal **35 e-mailcampagnes** verstuurd naar verschillende ontvangersgroepen. Het openingspercentage van de e-mails ligt ongeveer dubbel zo hoog als het industrie gemiddelde - wat toch aantoont dat de berichten van Bosland interessant zijn voor de lezers. Overzicht van ontvangersgroepen:

- Ondernemers: 328 contacten
- Algemeen: 767 contacten
- Pers: 83 contacten
- Ondernemers (Masterplan): 53 contacten
- Stakeholders (Masterplan): 33 contacten

Gemeentelijke infobladen

Boslandnieuws werd in 2019 ook via de gemeentelijke infobladen gecommuniceerd. Voor elke editie werd één of meerdere passende artikels aangeleverd door het projectbureau. De belangrijkste **realisaties**, terreinwerken, **nieuwe producten** en **activiteiten** kwamen aan bod. Een overzicht van de onderwerpen in 2019:

- Februari: Bosland Cinema + Op stap in Bosland kalender
- Maart: Het jaar van de wolf
- April: Wandelgebied Hoksent - Molhem + Wildwaarschuwingssysteem
- Mei: Infoavond Wolven in Limburg - Pop-up Expo wolven in Limburg
- Juni: Wandelgebied Holven - 't Plat + Wandel kalender
- Juli: Pop-up Expo Wolven in Limburg
- Juli: Fietsen door de Bomen
- September: Bosland Trail
- Oktober: Natuuroase + Week van het Bos
- November: Dommelhuis, de Peerse poort tot Bosland + Op stap in Bosland Woestijnwandeling
- December: Wandelgebied Heuvelse Heide

Pers- en mediaberichten

Een overzicht van de belangrijkste **pers- en mediaberichten** met betrekking tot Bosland uit 2019:

Februari:

- 02/02: HBVL + Nieuwsblad - Al duizend inschrijvingen voor Bosland Trail
- 09/02: HBVL - Zorgen om wolvin Naya na verdacht bloedspoor

Maart:

- 02/03: HBVL - Bosland organiseert eerste wolvenwandelingen
- 06/03: HBVL - Fietsen door de Bomen nu echt in de steigers
- 18/03: HBVL - In beeld: Fietsen door de Bomen wordt Limburgse fietstrip van het jaar
- 25/03: HLN - Wildwaarschuwingssysteem kondigt overstekende everzwijnen aan

April:

- 04/04: HLN - Doodgereden wolf Roger pronkstuk van Expo 'Wolven in Limburg'
- 10/04: HBVL - Massale belangstelling voor wolvenspel in Bosland
- 25/04: HBVL - Zondag eerste 'Bosland Challenge' voor vzw Kleine Prins
- 26/04: HBVL - Nieuwe beelden van wolf Gust opgedoken

Mei:

- 03/05: HBVL - Camera's voor de wolvenwelpen
- 03/05: HBVL - Naya heeft al geworpen
- 06/05: HBVL - Wolf is te slim voor de mens
- 08/05: HLN - Fietspad door het water en 10 andere bijzondere plekken in ons land
- 09/05: Nieuwsblad - Niet lang meer wachten op Fietsen door de Bomen
- 15/05: HBVL - Opgezette wolf Roger is publiekstrekker van pop-up expo
- 16/05: HLN - Derde editie van 'Walk the Lyme' op Pinkstermaandag
- 31/05: HBVL - Bosland Trail bereikt kaap van 2.000 inschrijvingen

Juni:

- 08/06: HBVL - Kwart miljoen euro om knoflookpad te redden
- 09/06: HBVL - Heks onder de bijen is redder in nood
- 14/06: Standaard - Fietsen door de Bomen officieel geopend
- 15/06: HBVL - Na fietsen door het water kan u nu ook door de bomen fietsen
- 18/06: HBVL - 8.000 bezoekers zorgen voor 'File door de Bomen'
- 15/08: HBVL - Nooit bleven er meer toeristen een nachtje in Limburg slapen
- 16/06: TVL - Mooie dronebeelden van Fietsen door de Bomen
- 21/06: HBVL - Ook in Kalmthout zijn ze onder indruk van Bosland
- 22/06: HBVL - Al 19.000 bezoekers Fietsen door de Bomen in eerste week
- 25/06: De Limburger - Fietsen door de Bomen: het kan in dit avonturenbos
- 25/06: HBVL - Wereldwijde expo zet Fietsen door Bomen en het Water in de kijker
- 28/06: HLN - 10 buitengewone uitstapjes om deze zomervakantie te maken

Juli:

- 02/07: Standaard - Oerkreeft gespot na 90 jaar
- 02/07: HBVL - Unieke vondst in Bosland: oerkreeft voor het eerst sinds 1930 gespot
- 08/07: HLN - Start van voorbereidende werken aan Dommelhuis
- 08/07: Standaard - Kom tot rust in Vlaamse bossen, met dank aan de Japanners
- 10/07: TVL - Ont stressen kan u vanaf nu in de eerste natuuroase van Vlaanderen
- 12/07: HBVL - Studenten bouwen primitief dorp in Sahara voor kortfilm
- 12/07: TVL - Fietsen door de Bomen
- 15/07: HBVL - Tweede Boslandtrail vol nieuwtjes
- 16/07: HBVL - Mysterieus Hobos: Bosland voor dromers
- 19/07: HBVL - 600 kilometer hekken tegen de wolven

- 19/07: HLN - Safari in eigen land - Wolven: Er komen er nog. Als ze er al niet zijn
- 21/07: HBVL - Eerste vrijwilligers Wolf Fencing Team leren hekken plaatsen tegen wolven
- 25/07: HBVL - Spaanse expert helpt zoeken naar Limburgse wolven
- 26/07: HLN - Na 'Fietsen door de Bomen' nu ook 'Bedden tussen de Bomen'

Augustus:

- 01/08: HBVL - Gina en Chantal in primeur op VTM GO
- 03/08: HBVL - Limburg lokte in juli minder vakantiegangers
- 08/08: HLN - Nog 500 tickets beschikbaar voor Bosland Trail
- 10/08: HBVL - Eerste Limburgse natuuroase in Bosland
- 15/08: HBVL - Wandelen en ravotten in immense zandbak
- 15/08: Standaard - Waar vinden we plek voor vier nationale parken?
- 21/08: TVL - Voorstel Bart De Wever voor vier nationale parken
- 25/08: El Mundo - Pasear en bici entre los árboles a 10 metros de altura
- 29/08: HLN - Al 165.000 mensen Fietsten door de Bomen sinds opening in juni
- 29/08: HBVL - Iedereen tevreden na zomer met twee gezichten

September:

- 01/09: So-Gentleman: Une balade à vélo au sommet des arbres!
- 09/09: HLN - Plaats eens een ultra-deluxe boomhut in de achtertuin
- 10/09: HBVL - Bosland Trail volledig uitverkocht: 3.000 deelnemers trekken wandelschoenen aan
- 11/09: ArchDaily - Cycling through the Trees
- 16/09: Plataforma Arquitectura - Ciclismo a través de los árboles
- 21/09: HBVL - Schoonbroers bouwen mancave om tot huisbrouwerij: 'Met bier streek promoten'
- 23/09: Designboom - Elevated 306° pathway let you cycle through the trees
- 26/09: HBVL - Vijf tips voor het weekend in Limburg
- 27/09: HBVL - Duizendal wandelaars beginnen aan toch van 100km door Bosland
- 27/09: HBVL - Wolvenexperts: Naya is doodgeschoten door jagers
- 29/09: HLN - Bosland Trailers wandelen door weer en wind 50 en 100 kilometer
- 30/09: HBVL - Natuur en Bos: Daders zochten Naya's nest en doodden wolf en welpjes

Oktober:

- 01/10: HLN - Schepen van Toerisme niet onder indruk van Gina & Chantal
- 04/10: Nieuwsblad - Kledinglijn geïnspireerd door 'Fietsen door de Bomen' te koop in heel Europa
- 11/10: HLN - Ravot je rot aan Sevensmolen
- 11/10: HBVL - De 7 beste uit tips
- 11/10: HBVL - Week van het Bos opent morgen in Bosland in Pelt
- 21/10: VRT - Nieuw camerabeeld van wolf August bij daglicht
- 22/10: HLN - Brr… De Grote Hof verandert in griezeldecor voor Halloween

November:

- 22/11: HBVL - Zes kilometer draad om schapen te beschermen tegen wolf en everzwijnen
- 03/11: HBVL - Geslaagde herfstvakantie voor toeristisch Limburg
- 29/11: Nieuwsblad - Drukjacht van 150 man knalt 22 evers af

December:

- 01/12: HBVL - Na de Iron Lady, de Green Lady: Zuhal Demir opent eerste kleine wildernis in Vlaanderen
- 01/12: VRT - Moeten er nog honingbijen zijn in de stad?
- 05/12: HLN - Derde Bosland Trail op 25 en 26 september 2020
- 05/12: NRC - Eigen bij eerst
- 12/12: HBVL - 26 miljoen investeringen zonder extra belastingen

Promoties

Aanwezigheid op beurzen

In 2019 was Bosland aanwezig op de **Wandel- en fietsbeurs** van **Gent** (Flanders Expo, 2-3 februari), **Utrecht** (Jaarbeurs, 2-3 maart) en Goed Gevoel **Ladies Fair** (Flanders Expo, 29-31 maart). Door deze aanwezigheid wist men heel wat geïnteresseerde bezoekers te informeren over Bosland.

Limburg Vakantiegids

Bosland koos er voor om in de Limburg Vakantiegids 2019 te verschijnen met een **opvallende advertentie**. De advertentie toont een foto van een 'herinneringstafel', waardoor we meerdere producten en belevingen in één beeld konden vatten. Daarnaast waren 2 van de 10 Limburg Vakantiegids **covers** afkomstig uit Bosland: een beeld van de **Sahara** in Lommel en een beeld van **Snow Valley** uit Peer.

Tips voor Fietsers

In 2019 stond Bosland meer dan ooit in the picture in de 'Tips voor Fietsers' fietsgids. Naast een gewone Boslandadvertentie werden er **4 suggestielussen** ontwikkeld die bezoekers vanuit iedere Boslandgemeente naar 'Fietsen door de Bomen' leidden. Er werd daarnaast een **hele rubriek** rond Fietsen door de Bomen ontwikkeld.

Online campagnes

In februari (6 **Boslandtroeven** voor je bucketlist), mei (**Bosbeleving**: Buiten is beter) en oktober (**Herfstwandeling** in het Pijnven) heeft Bosland via Toerisme Limburg online campagnes uitgevoerd. De campagnes via Facebook, Instagram en de nieuwsbrief hadden gezamenlijk een bereik van meer dan **een half miljoen** berichtimpressies.

Dag Allemaal

In de eerste helft van april heeft Bosland een advertentie ingekocht in het magazine 'Op en top Limburg', dat als bijlage met de Dag Allemaal werd verdeeld. In de advertentie werd de nadruk gelegd op '**Fun voor jong en oud'** en werden 3 producten in het bijzonder gepromoot: het Bosland wandelnetwerk, Fietsen door de Bomen en het speellandschap van Dommelvallei - Heesakkerpark.

TVL - De Zomer van

Tijdens de zomer kreeg Bosland een filmploeg van TVL - De Buren op bezoek. Gastheer **Ben Roelants** leidde kijkers rond tijdens een Sahara Expeditie, kwam **Fietsen door de Bomen** en bracht een bezoek aan de Pop-up Expo Wolven in Limburg. De reportage was de hele zomer lang te zien op verschillende TV zenders: **TVL, ATV, TVO, Evenaar, …**

Nazomer: Nina & Dag Allemaal

In de nazomer koos Bosland ervoor om 2 advertenties te plaatsen in **Dag Allemaal** en **Nina**. Daarbij werd ingespeeld op de hype rond Fietsen door de Bomen, en alle belevingen gekaderd in het thema 'In hogere sferen… in Bosland'.

VTM-reeks Gina & Chantal

In het najaar bracht **VTM** tien weken lang de tragikomische reeks **Gina & Chantal** op het scherm. De reeks werd opgenomen in de Boslandgemeenten. Heel wat bekende - en soms minder bekende - locaties waren er te zien. De Boslandpartners verwachtten dat de TV-reeks een extra impuls zou geven aan het toerisme in het gebied. Bosland was al een sterk merk en heeft mede dankzij deze samenwerking haar naamsbekendheid verder uitgebouwd bij het grote publiek.

© VTM

Infomercial

In 2019 werden **bijkomende opnames** gemaakt in Peer en Hechtel-Eksel voor de Bosland **Infomercial**. Dit promotie filmpje zal in het voorjaar van 2020 uitgezonden worden op verschillende Tv-zenders die verbonden zijn aan DPG-Medialaan.

Communicatiedragers

Ontdekkingskaart

In de winter van 2018-2019 werd een **nieuwe Ontdekkingskaart** ontwikkeld. Deze nieuwe kaart toont een nieuw overzicht van Bosland met de gebieden van stad Peer erbij. Daarnaast werd een nieuw, vereenvoudigd productenoverzicht getoond. De kaart werd voor het eerst voorgesteld op de **Wandel -en fietsbeurs in Gent**. De partners kozen er daarnaast voor om de Ontdekkingskaart ook éénmalig te verdelen in alle brievenbussen in de Boslandgemeenten.

Bosland voor Bengels

In de zomer werd de **laatste editie** van 'Bosland voor Bengels' ontwikkeld en verdeeld aan alle kinderen tussen 4 en 10 jaar die op school gaan in Bosland. Het thema voor deze editie was '**Wild van Bosland**'. Bosland heeft er voor gekozen om toekomstgericht geen papieren boekjes meer uit te geven.

FDDB kaart

Om in te spelen op het succes van **Fietsen door de Bomen** werd een speciale kaart ontwikkeld voor bezoekers van Center Parcs Vossemeren en Erperheide. De kaart toont **suggestieroutes** door de Boslandgemeenten vanuit Peer en Lommel naar Fietsen door de Bomen. De kaart is verkrijgbaar op de receptie van de 2 parken.

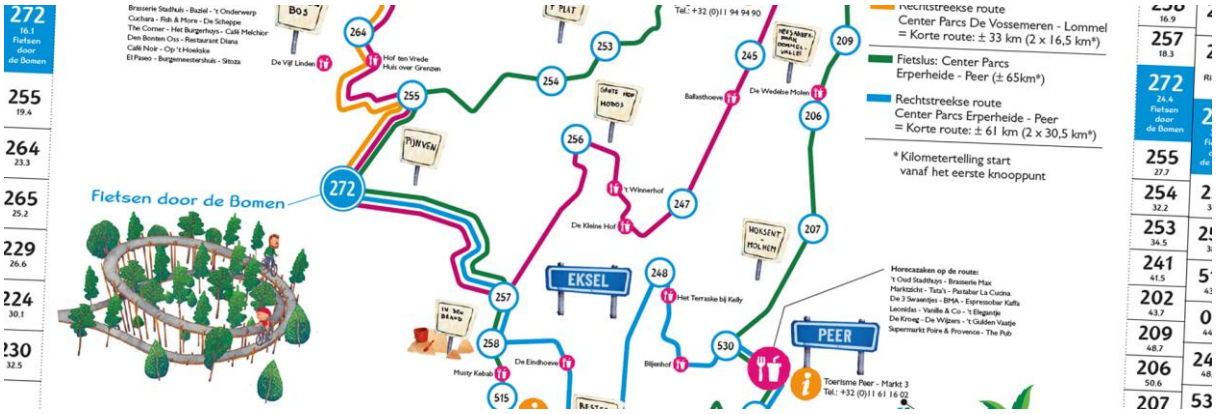

6.5 Merkbeleid

Het merk Bosland is met naam en logo op 13/04/2010 **gedeponeerd** bij Benelux Bureau voor Intellectuele Eigendom. Dit betekent dat het Bosland merk niet zonder toestemming van de eigenaar gebruikt mag worden. De eigenaar van het merk kan beslissen om de naam Bosland te verbinden aan bepaalde producten of activiteiten.

Het '**Merkbeleid Bosland**' heeft als doel het merk Bosland te beschermen en de waarde ervan hoog te houden. Door het formuleren van een aantal voorwaarden en criteria worden enkel kwalitatieve, unieke en bij Bosland passende **producten of evenementen** weerhouden om onder de Bosland naam gepromoot te worden.

Bij een eventuele toekenning van het Bosland logo wordt een individuele gebruiksovereenkomst opgesteld welke jaarlijks hernieuwd dient te worden.

Evenementen

Bosland maakt onderscheid tussen evenementen '**In samenwerking met**' Bosland en evenementen '**Met ondersteuning van**' Bosland. Het label wordt door de Bosland-partners toegekend op basis van de vooraf bepaalde criteria en voorwaarden. Afhankelijk van het toegekende label voorziet Bosland een vorm van ondersteuning aan de organisator.

Indien de organisator Bosland in de naamgeving van het evenement wenst (vb. Bosland Kids Challenge), dient deze sowieso te voldoen aan de voorwaarden onder de categorie evenementen 'In samenwerking met' Bosland. Echter is nog steeds de uitdrukkelijke toestemming door Bosland noodzakelijk. Voor beide categorieën staat **respect voor de natuur** echter wel centraal.

Producten

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen Bosland **producten** en Bosland **arrangementen**.

Een Bosland **product** is een product dat de Bosland naam draagt en voldoet aan bepaalde criteria of voorwaarden. Het kan gaan om een eetbaar product (vb. Bosland vruchtensap of Bosland ijs), of een beleefbaar product (vb. Bosland verjaardagsfeestje of Bosland Fiets Driedaagse). Een Bosland **arrangement** daarentegen is een samenstelling van een aantal Bosland producten en voldoet aan bepaalde criteria en voorwaarden.

6.6 Educatie

Educatieve pakketten 'Vegers voor Vlinders' en 'Op zoek naar de geitenmelker'

Het beheercomité Bosland besliste om ook in 2019 de educatieve pakketten 'Vegers voor Vlinders' en 'Op zoek naar de geitenmelker' via **Werkgroep ISIS** 100% te financieren vanuit de Gemeenschappelijke Rekening. Daardoor konden beide pakketten aan de scholen in Pelt, Peer, Hechtel-Eksel en Lommel gratis aangeboden worden, binnen de beschikbare capaciteit van de gidsen bij Werkgroep ISIS.

Tijdens het kalenderjaar 2019 hebben in totaal **411 leerlingen** uit 10 verschillende scholen deelgenomen aan één van de educatieve activiteiten aangeboden door Bosland i.s.m. Werkgroep ISIS vzw.

Educatief pakket 'Vlinders'

42 klassen uit de Boslandgemeenten gingen in april-mei aan de slag met het educatief pakket '**Vlinders van Bosland'**. Daarbij leerden ze bij over het belang van vlinders en kweekten zelf vlinders in de klas. Gedurende 35 dagen doorliepen ze de levenscyclus van eitje tot vlinder. De koolwitjes werden tenslotte losgelaten in de vrije natuur.

6.7 Evenementen

Op Stap in Bosland wandelingen

Doorheen het hele jaar werden in Bosland in samenwerking met **Natuurpunt** Lommel, Natuurpunt Pelt, Natuurpunt Hechtel-Eksel, Natuurpunt Meeuwen-Gruitrode-Peer en Het **Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde van Overpelt** gegidste wandelingen georganiseerd. Hier werden in totaal **325 deelnemers** geteld.

Het overzicht van alle 'Op stap in Bosland' wandelingen:

- Op stap in Bosland - Uitwaaien op de Resterheide (17/2): 71 deelnemers
- Op stap in Bosland - Krokussen van de Grote Watering (3/3): 14 deelnemers
- Op stap in Bosland - Waterwandeling (28/4): 16 deelnemers
- Op stap in Bosland - Hechtelse bergenwandeling (26/5) 28 deelnemers
- Op stap in Bosland - Midzomerwandeling(21/6): 80 deelnemers
- Op stap in Bosland - In de voetsporen van de Bokkenrijders (14/7): 58 deelnemers
- Op stap in Bosland - B(l)oeiende heidewandeling (25/8): 17 deelnemers
- Op stap in Bosland - Woestijnwandeling (17/11): 41 deelnemers

Bosland Cinema

'**Intelligent Trees**' is een intelligente, fraai gemonteerde documentaire over hoe bomen functioneren in de verhouding tot de bossen waarin ze leven. Bosland koos er samen met **CC Adelberg** voor om de film op 21 februari éénmalig te vertonen in UGC Cinema's in Lommel. Deze filmvertoning was een succes: maar liefst **2 filmzalen liepen vol**: goed voor 300 bezoekers.

Film in het Bos

Iedere zomer trekt **BOS+** met tal van lokale partners het bos in voor een heuse Film in het Bos-tournee. Dit jaar werd op 15 augustus '**Ferdinand**' vertoond in Kattenbos, Lommel. Met 300 deelnemers werd dit een ware overrompeling aan de Leyssensmolen.

Week van het Bos

Op 12 oktober konden bezoekers in Bosland terecht om te springen als een ree of te zwieren tussen de bomen. Want tijdens de **Week van het Bos** in Bosland werden bezoekers voorzien van een uitgebreid programma van bosbelevingen zoals een wolvenwandeling, boomklimmen, hoogteparcours en workshops. De dag werd afgesloten met een heuse 'Film in het Bos' - avond met de vertoning van '**De Fabeltjeskrant: De Grote Dierenbos- Spelen**'. Met zo maar 1.000 bezoekers was ook dit een enorm succes.

Evenementen in samenwerking met Bosland

Bosland ATB Challenge

Voor sportievelingen organiseerde **Bosland ATB Challenge** op zondag 28 april een avontuurlijke ATB route van ongeveer **90 kilometer** doorheen Bosland. Het betrof een uitdagende aangeduide **chronorit** met veel afwisseling doorheen het mooie bosrijke landschap van de gemeenten Pelt, Hechtel-Eksel, Peer en Lommel. Maar liefst **1.000 deelnemers**: een succes. Bosland heeft het evenement ondersteund door maximale **promotie** te voorzien.

© Marc Faes (Foto Pelt)

Bosland Oriëntering Series

Bosland Oriëntering Series is '**Avontuur. Puur. Natuur'**. Want bij oriëntering moet je zo snel mogelijk een aantal controlepunten passeren door te navigeren aan de hand van een speciale kaart. Het hele jaar lang was Bosland het toneel voor deze evenementen. Bosland heeft deze evenementen ondersteund door maximale **promotie** te voorzien.

Bosland Trail

De **tweede editie** van Bosland Trail was volledig uitverkocht: maar liefst **3.000 deelnemers** uit 11 verschillende landen gingen **27-28-29 september** de uitdaging aan om **50km** of **100km** door de natuur van Bosland te wandelen of lopen. Het hele weekend lang was er daarnaast randanimatie voorzien aan de startweide van de Winnerfarm in Hechtel-Eksel. Bosland Trail zette hiermee Bosland opnieuw mooi op de kaart.

© Beeldverhalen - Bosland Trail

Samenwerking met WWF Rangers

In 2019 is de bestaande samenwerking tussen WWF Rangers en Bosland verdergezet. Bosland participeerde in het **voordeelboekje** van de leden met een bon voor 50% korting bij aankoop van de Bosland schatzoektochten (€ 3 i.p.v. € 6).

Speciaal voor de WWF Rangers werd op 31 augustus een **exclusieve wolvenwandeling** georganiseerd in het Pijnven, onder leiding van boswachter Eddy Ulenaers. Deze wandeling werd aangekondigd in de WWF Ranger Magazine. WWF nam ook deel aan de Week van het Bos evenement in Pelt met een interactieve stand met o.a. wolf, lynx en otter.

COLOFON

Samenstelling, coördinatie en eindredactie: Projectbureau Bosland
Verantwoordelijke uitgever: Beheercomité Bosland
(voorzitter Interlokale Vereniging Bosland)
Foto's: Bosland
Coverfoto: Toerisme Limburg
Opmaak: Projectbureau Bosland
Uitgave: januari 2020

bosland
dromen tussen bomen

PARTNERS

Projectbureau Bosland: p/a ANB Lage Kempen, Heuvelstraat 5 - 3940 Hechtel-Eksel
Natuur en Bos: Koningin Astridlaan 50 bus 5 - 3500 Hasselt
Gemeente Hechtel-Eksel: Don Boscostraat 5 - 3940 Hechtel-Eksel
Stad Lommel: Hertog Janplein 1 - 3920 Lommel
Gemeente Pelt: Oude Markt 2 - 3900 Pelt
Stad Peer: Zuidervest 2a - 3990 Peer
Regionaal Landschap Lage Kempen: Grote Baan 176 - 3530 Houthalen-Helchteren
Toerisme Limburg: Universiteitslaan 3 - 3500 Hasselt

Bosland is als merknaam, met logo en baseline, gedeponeerd bij het Benelux Bureau voor Intellectuele Eigendom.